

Onderzoek naar de mate van inzet van CGW-technieken door
begeleiders bij jongeren met een LVB

Masterthesis

Universiteit Utrecht

Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen

Masterprogramma Orthopedagogiek

Student: Aniek Petronella van Ham

Studentnummer: 3928071

Thesisdocent: Mw. Dr. J. C. H. Douma

2e beoordelaar: Mw. Dr. M. K. Bult

Datum: 19 Juni 2015

Voorwoord

Dit onderzoek gaat over de inzet van de technieken die horen bij de methodiek Competentie Gericht Werken (CGW). Veertien jaar geleden ben ik begonnen als begeleidster binnen de onderzochte instelling voor mensen met een LVB. Op de locatie werd in 2003 gestart met het toepassen van het CGW. Ik kan mij nog goed de weerstand herinneren die de introductie van de methodiek opriep. We waren huiverig voor de veranderingen en waren bang grip te verliezen op de jongere omdat werd verondersteld dat door het werken volgens de methodiek alleen complimenten werden geven aan de jongere. In de rol van begeleider dachten we niet meer te mogen reageren op ongewenst gedrag. Gelukkig werden we tijdens de training, die in die tijd nog tien volle dagen duurde, gerustgesteld.

Zelf ben ik inmiddels alweer jaren bij deze instelling werkzaam als coach en trainer van onder andere de CGW-methodiek. Ik heb de tendens in het werken van de begeleiding de afgelopen veertien jaar zien veranderen van het meer beheersmatige werken (de begeleiding weet wat goed voor de jongere is) naar het samenwerken met de jongere en zijn netwerk. De CGW-methode is hierin een ondersteuning geweest. Het maakt de jongere en de begeleider bewuster van de behandeling die hij ondergaat, de doelen waaraan met de jongere wordt gewerkt vanuit de eigen motivatie.

Ik wil Wytske Strikwerda hartelijk danken voor het bedenken van de opdracht voor het onderzoek. In memoriam wil ik Evert Faber als opdrachtgever bedanken; hij is onverwacht in februari 2015 overleden. Tevens wil ik de begeleiders van de instelling hartelijk bedanken voor het invullen van de vragenlijst en de gastvrijheid en openheid die zij hebben gegeven om tijdens het werken met de jongeren te mogen komen observeren. Daarnaast dank ik alle collega's die ik heb geraadpleegd bij vragen met betrekking tot dit onderzoek, evenals vrienden en familieleden die delen van de thesis hebben gelezen. Tenslotte dank ik mijn thesisbegeleidster Jolanda Douma, die mij met regelmaat geholpen heeft in mijn zoektocht en me veel heeft geleerd over het doen van wetenschappelijk onderzoek in de dagelijkse praktijk.

Keywords: CGW, Competentie Gericht Werken, LVB, competentiemodel, OBC, begeleidingsstijl, vergroten van vaardigheden.

Samenvatting

Achtergrond: Competentie Gericht Werken (CGW) is een methodiek die de begeleider handvatten biedt om jongeren met een LVB te ondersteunen in de individuele competentievergroting. Een belangrijk onderdeel is de inzet van technieken door de begeleiding om jongeren vaardigheden aan te leren op het gebied van het ‘leven van alledag’, het versterken van gewenst gedrag door ‘feedback op adequaat gedrag’ en stopzetten van ongewenst gedrag door ‘feedback op inadequaat gedrag’. Op verzoek van de gedragswetenschapper van de onderzochte instelling wordt in dit onderzoek de mate van inzet van deze technieken in de praktijk, zoals mag worden verondersteld vanuit de theorie, onderzocht. *Methodie:* Door middel van een vragenlijst en een observatie tijdens een groepssituatie is de inzet van achttien begeleiders onderzocht. *Resultaten:* De technieken gericht op ‘het leven van alledag’ worden bijna altijd ingezet, de technieken gericht op adequaat gedrag wordt 92-100% ingezet, de technieken gericht op feedback op inadequaat gedrag, 84-100%. Er blijkt geen verschil te zijn tussen de mate van inzet van technieken door de begeleiders op het gebied van ‘seks’ en ‘opleiding’. In de zelfrapportage scoren de groepsleiders significant hoger in het ‘geven van waaroms’ en het ‘aanbieden van alternatief gedrag’ dan de senior groepsleiders. *Discussie:* Het werken volgens de CGW-methodiek lijkt goed geïmplementeerd in het dagelijkse werk van begeleiders in de onderzochte instelling. Gezien de kleine onderzoeksgroep is aanvullend onderzoek met meer differentiatie en participanten geboden om de uitkomsten van het onderzoek te kunnen specificeren en generaliseren.

Abstract

Background: Competence-oriented working (‘Competentie Gericht Werken’ (CGW)) is a methodology used for a balance between the challenges and capabilities of a young person with intellectual disability in the context of cultural and age-related development tasks. This methodology makes use of techniques which assist the staff in supporting the young people in the ‘everyday life’ ‘feedback on proper behaviour’ and stopping

unwanted behaviour by 'feedback inadequate behaviour' for the expansion of their individual competencies. This research, started on request of the behavioural scientist from the examined institution, investigates the degree to which these techniques are applied in practice as may be hypothesized on the basis of the theory. *Method:* 18 staff members are investigated by means of a questionnaire and an individual observation during a group situation at mealtime. *Results:* This research demonstrates a high degree of application of the techniques focused on acceptable behaviour, 92-100%. The techniques focused on feedback of unacceptable behaviour gave slightly lower results 84-100%. A significant difference was found for function group leader (groepsleider) in the degree of application of the techniques 'giving explanations' and 'offering alternative behaviour'. No significant differences were found in the application of the techniques in relation to the sex, level of education, of the staff. *Discussion:* Working according the CGW-methodology appears to be well implemented in the daily work of the staff at the centre investigated. Given the small sample size, additional research with more differentiate and participants is required in order to draw more definite conclusions and generalisation.

De begeleiders van de leefgroepen binnen een orthopedagogisch behandelcentrum (OBC) voor jongeren met een licht verstandelijke beperking (LVB) en gedragsproblemen hebben als taak een kwalitatief goed pedagogisch klimaat te scheppen waardoor het welzijn en de ontwikkeling van de jongeren wordt bevorderd (Douma, 2011; Swart et al., 2011). Deze jongeren met een LVB hebben een IQ-score tussen de 50 en 85 en significante beperkingen in het (sociaal) aanpassingsvermogen (Iarocci & Petrill, 2012; Schalock et al., 2010). Daarnaast hebben deze jongeren vaak bijkomende problemen, zoals leerproblemen, psychiatrische stoornissen, medisch-organische problemen en problemen in het gezin en de sociale context (Moonen & Verstegen, 2006). Deze leiden tot (ernstige) gedragsproblemen die vragen om specialistische zorg die in een OBC geboden wordt (De Wit, Moonen, & Douma, 2011; Verstegen, 2005). Een onderdeel van de specialistische zorg is het toepassen van technieken door begeleiders om tot een goede cliënt-hulpverlenersrelatie te komen en de individuele motivatie van de jongere te vergroten (Pauly & Groenen, 2010; Willems & Embregts, 2011). Deze technieken zijn gericht op het vormgeven aan het pedagogische klimaat, op het afleren van inadequaat gedrag en het aanleren van adequaat gedrag, bijvoorbeeld door middel van gesprekstechnieken (Ackerman & Hilsenroth, 2003; Harder, Knorth, & Kalverboer, 2013). Door te vertellen waarom bepaald gedrag in een bepaalde situatie gewenst is wordt het begrip en de motivatie van de jongere om nieuw gedrag aan te leren vergroot (Rot, 2013).

De methodiek Competentie Gericht Werken (CGW) wordt binnen veel OBC's toegepast. CGW is gebaseerd op het aanleren van vaardigheden op basis van het competentiemodel. Het uitgangspunt van dit model is het vinden van de balans tussen taken en vaardigheden waar een individu voor staat, in de context van de cultuur en leeftijdsgebonden ontwikkelingstaken (Slot & Spanjaard, 2009). De CGW-methodiek kan een belangrijke bijdrage aan adequaat sociaal functioneren leveren (Van der Helm, Stams, Van der Stel, Van Langen, & Van der Laan, 2011).

De begeleider wordt als middel ingezet om de technieken uit de CGW-methodiek uit te voeren. Deze inzet bestaat uit het vormgeven van de begeleiding in het dagelijks leven: het onderhouden van de fysieke omgeving (basiselement 1), de uitvoering van de dagelijkse routine (basiselement 2) en de bijbehorende huisregels (basiselement 3). Om

de individuele ontwikkeling te vergroten zijn het bekrachtigen van het adequate gedrag, het stoppen van het inadequate gedrag en het aanbieden van gedragsalternatieven voor ongewenst gedrag van groot belang (Allen & Tynan, 2000; Jongepier, Struijk, & Van der Helm, 2010). Hiervoor wordt gebruik gemaakt van basiselement 4: de technieken ‘feedback op adequaat gedrag’ en ‘feedback op inadequaat gedrag’ (Slot & Spanjaard, 2009). Het strikt volgen van de regels/voorwaarden van een methodiek, oftewel een hoge programma-integriteit, is belangrijk om de effectiviteit van een interventie te onderzoeken en de kwaliteit te monitoren (Bruinsma & Konijn, 2008; Hastings, 1997; Van Yperen & Veerman, 2006).

Op een instelling in midden-Nederland is in 2003 gestart met het implementeren van de CGW-methodiek op alle behandelgroepen LVB. Iedere nieuwe vaste medewerker volgt binnen een jaar de basistraining CGW van zes dagdelen en vervolgens jaarlijks een opfrustraining van twee dagdelen. Hierin worden de theorie, de basiselementen en de bijbehorende technieken uitgelegd en getraind door middel van oefeningen en rollenspellen. Alle vaste begeleiders dienen dus getraind te zijn in de CGW-methodiek en CGW moet in de afgelopen tien jaar volledig zijn geïntegreerd in het dagelijks handelen van de begeleiders. Het resultaat van een specifieke interventie, zoals het aanleren van vaardigheden middels technieken, wordt bepaald door de manier waarop de begeleider met de jongere omgaat (Embregts, Didden, Huitink, & Schreuder, 2009; Shrik & Karver, 2003). Het is echter niet duidelijk of dit in de praktijk daadwerkelijk het geval is. Daarom heeft de instelling verzocht hiernaar onderzoek te doen. Dit onderzoek zal zich richten op de mate van implementatie van de technieken voortkomende uit de theoretische principes van CGW in het alledaagse handelen van begeleiders op alle drie de leefgroepen van een 3-milieus OBC¹ voor jongeren tussen de 12 en 17 jaar met een LVB en gedragsproblemen.

Specifiek richt dit onderzoek zich op drie componenten die zijn gebaseerd op de basiselementen 2, 3 en 4 vanuit de methodiek CGW; de mate waarin de methodiek wordt gebruikt in 1. het handelen van alle dag, 2. inzet van technieken gericht op feedback op adequaat gedrag en 3. inzet van technieken gericht op inadequaat, ongewenst gedrag in

¹ Een 3-milieus voorziening is een intensieve behandelsetting waar wonen, opleiding en vrijetijdsbesteding op een terrein plaats vindt.

het dagelijks handelen van de begeleiders. Tevens wordt nagegaan of er verschillen zijn tussen sekse, functie en opleiding van de begeleiding en de inzet van deze technieken. De resultaten uit dit onderzoek worden gebruikt voor het verbeteren van de implementatie van de verschillende CGW-technieken op de leefgroepen.

Methoden

Participanten

Er werken achttien vaste begeleiders in de drie onderzochte teams. Tijdens het verzamelen van de data was er uitval van vier vaste teamleden door zwangerschap en langdurige ziekte. Deze zijn vervangen door één vaste collega van een buurgroep en drie invalkrachten (die langer dan drie maanden invallen op de leefgroepen).

Tabel 1. *Karakteristieken van de onderzoeksgroep (n=18).*

Kenmerken	%	(n)
Sekse		
Mannen	50.0	(9)
Vrouwen	50.0	(9)
Functieniveau*		
Senior groepsleider	38.9	(7)
Groepsleider	50.0	(9)
Assistent-groepsleider	11.1	(2)
Opleidingsniveau*		
HBO	38.9	(7)
MBO-niveau 4	50.0	(9)
MBO-niveau 3	11.1	(2)
Laatste opfrustraining CGW		
2014	66.7	(12)
2013	16.7	(3)
2012	11.1	(2)
Niet gevolgd	5.6	(1)
	M	(SD)
Jaartal eerste basiscursus CGW	2006	(2.61)
Leeftijd	32.72	(6.83)
Jaren werkervaring drie milieus	8.78	(3.76)
Jaren werkervaring binnen instelling	9.11	(3.30)
Jaren werkervaring met LVB	10.19	(2.95)
Aantal werkuren per week	29.83	(5.98)

M = gemiddelde; SD = Standaarddeviatie

* In de data-analyse zijn groepsleider en assistent-groepsleider samengevoegd tot één groep 'groepsleider'; MBO-niveau 4 en MBO niveau 3 zijn samengevoegd tot 'MBO-niveau'.

Procedure

Het onderzoek is gestart op het verzoek van de gedragswetenschapper van één van de onderzochte teams. De toestemming is formeel gevraagd aan de stafmanager van de gedragswetenschappers, de manager van de betreffende teams en de pedagoog van de twee overige te onderzoeken teams.

Het is een multi-methodeonderzoek, de begeleiders zijn tijdens het onderzoek één keer geobserveerd en hebben een vragenlijst ingevuld (Baarda, De Goede, & Teunissen, 2001). De uitkomsten zijn gezien de selecte en kleine steekproef niet te generaliseren naar andere instellingen die werken met de CGW-methodiek (Tijmstra & Boeije, 2011).

Meetinstrumenten

Observaties

De begeleiders zijn op de groep geobserveerd van 12.00 tot 13.15 uur of 17.15 tot 18.30 uur. Deze momenten zijn een aaneenschakeling van gebeurtenissen in de dagelijkse routine gericht op de maaltijd (zie Bijlage 1). Al deze gebeurtenissen zijn in groepsverband waarin één groepsleider de aanwezige (maximaal vier) jongeren aanstuurt. Er is tijdens dit dagdeel geobserveerd, omdat groepsmomenten zich bij uitstek lenen voor het toepassen van de verschillende CGW-technieken (Slot & Spanjaard, 2009). De observaties zijn uitgevoerd door de onderzoeker die tevens CGW-trainer is en in de methodiek is opgeleid. De observator stelde zich zo onopvallend mogelijk in de kamer op om de situatie zo min mogelijk te beïnvloeden. De begeleiders werden pas nadat alle observaties waren gedaan, geïnformeerd over de specifieke observatiepunten om de meting zo min mogelijk te beïnvloeden.

De observatielijst

De observatielijst is speciaal voor dit onderzoek ontwikkeld en weergegeven in Bijlage 2a en 2b. Het is gebaseerd op de eerder beschreven inzichten en theorieën over de CGW-methodiek. De uitleg van deze technieken is terug te vinden in Bijlage 2c. De technieken zijn in clusters samengevoegd in drie componenten, de precieze samenstelling van de componenten zijn terug te vinden in Tabel 2 en 3.

Component 1 komt voort uit basiselement 2 en 3 van de CGW-methodiek. Het bevat vier technieken, de uitvoering van de dagelijkse routine, regels, contact maken en het geven van een waarom. Deze technieken betreffen het handelen van de groepsleiding ‘in het leven van alledag’ ter bevordering van de kwalitatief goede werkrelatie met de jongere (Van der Helm, Boekee, Stams, & Van der Laan, 2011; Knorth, Harder, Huygen, Kalverboer, & Zandberg, 2010). Door de veelvuldige toepassing is de inzet van deze technieken over de totale observatie beoordeeld op een vijfpuntschaal waarbij een hoge score een hoge inzet weergeeft, 5 (constant) tot 1 (niet). Voor de statistische analyse wordt de gemiddelde itemscore gebruikt.

Component 2 en 3 komen voort uit basiselement 4 van de CGW-methodiek, deze staan weergegeven in Tabel 3; methodische technieken die bewust door de begeleiding worden ingezet om competenties te vergroten. Component 2 bevat vijf technieken om ‘adequaat gedrag middels feedback te bekrachtigen’, bijvoorbeeld door het geven van een compliment, en uit te leggen waarom dit gewenst gedrag is (Slot & Spanjaard, 2009). Component 3 bevat vier technieken om ‘inadequaat, ongewenst gedrag stop te zetten’ en indien gewenst hiervoor gedragsalternatieven aan te bieden (Van der Helm & Stams, 2012).

Tijdens de observatie is op een turflijst iedere gebruikte techniek aangevinkt. Tevens is bijgehouden hoe vaak deze technieken moesten worden ingezet volgens de theorie. Aanvankelijk bestond de turflijst uit twee delen, aanvang en eten, en afsluiten en afronden van de maaltijd. Omdat de volgorde van de gebeurtenissen door alle begeleiders hetzelfde was maar de tijdsduur per onderdeel wisselde, is ervoor gekozen om het als één geheel te analyseren. De observatiegegevens zijn gebruikt om te analyseren of en in welke mate (uitgedrukt in %) de CGW-technieken zijn ingezet door begeleiders en of dit overeenkomt met de theorie, naar het oordeel van de observator.

Vragenlijst begeleiders

Na de observaties kregen de begeleiders tijdens een teamvergadering een vragenlijst voorgelegd die eveneens speciaal voor dit onderzoek is ontwikkeld. De inzet van de technieken wordt, overeenkomstig de observatielijst, in de vragenlijst gemeten met dezelfde 3 componenten die voortkomen uit basiselement 2, 3 en 4 van de CGW-methodiek. Voorafgaand aan het invullen is aangegeven dat de vragenlijst bedoeld is om in kaart te brengen in welke mate er volgens de methodiek wordt gewerkt, welke CGW-technieken worden toegepast en of deze volledig volgens de geleerde stappen worden uitgevoerd. De lijst is gelijktijdig en in stilte ingevuld zodat de deelnemers elkaar niet konden beïnvloeden.

De antwoordmogelijkheden zijn op een vijfpuntschaal weergegeven waarbij een hoge score op de zelfrapportage een hoge inzet van de technieken weergeeft, 5 (altijd) tot 1 (nooit). De vragenlijst bestaat in totaal uit 55 vragen en is terug te vinden in Bijlage 3. De uitkomsten van de vragenlijst zijn gebruikt voor de analyse van de mate van het toepassen van de technieken door de begeleiding. Tevens worden de uitkomsten van deze zelfrapportage vergeleken met de observatie gegevens betreffende inzet van de technieken. Net zoals de observatielijst is er voor de analyse een onderscheid in de technieken gemaakt in dezelfde 3 componenten: 1. 'het handelen in het leven van alledag', 2. 'feedback geven op adequaat gedrag' en 3. 'feedback geven op inadequaat gedrag'. Per component zijn subschalen opgesteld waarvan vervolgens de gemiddelde itemscore is berekend om zo de mate waarin de technieken worden ingezet met elkaar te kunnen vergelijken.

Component 1; wordt gemeten met 3 items, deze staan in tabel 2, en een subschaal: *Het geven van waaroms*, deze subschaal bestaat uit zes items en meet het benadrukken van gewenst, adequaat gedrag. Een voorbeeld hiervan is 'ik zeg waarom dit gewenst is', deze geeft een $\alpha = .80$, goed voor beslissingen op groepsniveau (Field, 2013).

Component 2 wordt gemeten met een subschaal.

Feedback op adequaat gedrag, bevat vijf items en geeft het ondersteunen en benadrukken van gewenst, adequaat gedrag in een situatie weer ($\alpha = .53$) matig voor beslissingen op groepsniveau (Field, 2013). Inhoudelijk passen alle items bij het geven van feedback op adequaat gedrag, statistisch gezien was er geen reden om een item te

verwijderen, de cronbachs alpha werd hierdoor niet verhoogd. Component 3 wordt bepaald met twee subschalen;

Corrigeren van ongewenst gedrag, deze bevat drie items over het stopzetten en benoemen van inadequaaf gedrag, een voorbeelditem hiervan is ‘ik zeg wat de jongere niet goed doet of wat hij nalaat’ en heeft een $\alpha = .73$, goed voor beslissingen op groepsniveau (Field, 2013).

Aanbieden van alternatief gedrag, bevat zes items over competentievergroting door gedragsalternatieven te geven voor ongewenst gedrag. Een voorbeelditem is ‘ik vraag naar een alternatief of geef een suggestie voor wat beter zou zijn in deze situatie’, de schaal heeft een $\alpha = .74$, goed voor beslissingen op groepsniveau (Field, 2013).

Data-analyse

Vanwege de kleine steekproef is non-parametrisch getoetst. De samenhang tussen de inzet van de technieken uit component 1 zoals geobserveerd versus de zelfrapportage van de begeleiders zijn tweezijdig getoetst met de Spearmans Rho. De verschillen tussen deze observatie versus de zelfrapportage scores op de technieken uit component 1 zijn met de Wilcoxon signed-rank toets gemeten.

De Mann-Withney U test is uitgevoerd om te onderzoeken of er verschil is in de inzet van technieken op component 2 en 3 tussen mannen versus vrouwen, MBO-ers versus HBO-ers en groepsleiders versus senior-groepsleiders in de mate waarin zij de CGW-technieken inzetten. Dit is geanalyseerd met de gemiddelde rankscores van de vragenlijst en de observatie. Omdat er vooraf geen veronderstelling was over mogelijke verschillen tussen deze groepen zijn alle analyses tweezijdig getoetst met een significantieniveau van $p < .05$.

Resultaten

Tabel 2. *Vergelijking tussen gemiddelde itemscores op Component 1 van de zelfrapportagevragenlijst en de observatielijst: Resultaten van Spearmans Rho (rs) en de Wilcoxon signed-rank toets.*

	Vragenlijst		Observatielijst		p^a	$r_s(p)$
	M	SD	M	SD		
Component 1;						
'het handelen in het leven van alledag'						
Uitvoeren dagelijkse routine	4.28	(0.46)	4.22	(0.94)	.81	0.25 (.33)
Uitvoeren huisregels	4.28	(0.46)	4.56	(0.78)	.17	0.19 (.46)
Uitvoeren eerst contact maken	4.56	(0.51)	4.94	(0.24)	.01**	0.27 (.28)
geven van waarom	3.85	(0.40)	3.50	(0.79)	.05*	0.10 (.70)

M = gemiddelde itemscore; SD = standaarddeviatie, * $p < .05$, ** $p < .01$ *(tweezijdig getoetst), ^a = de p -waarde behorende bij de Wilcoxon signed-rank toets

Uit Tabel 2 blijkt dat voor component 1, 'het leven van alledag' de gemiddelde itemscores van zowel de observatie als vragenlijst hoog zijn. De meeste technieken worden bijna altijd ingezet (score ≥ 4.00), maar het 'geven van waarom' wordt relatief minder vaak ingezet (3.85 op vragenlijst en 3.50 op observatie). Het item 'eerst contact maken' wordt anders beoordeeld in de vragenlijst dan in de observatielijst, de wilcoxon signed-rank toets is significant, $p = .01$. De zelfrapportage op het item 'geven van waaroms' wordt eveneens anders beoordeeld in de vragenlijst dan in de observatielijst, de wilcoxon signed-rank toets is significant, $p = .05$. De uitkomsten op de items 'uitvoeren dagelijkse routine' en 'uitvoeren regels' zijn volgens de wilcoxon signed-rank toets wel met elkaar te vergelijken.

Tabel 3. *De inzet van technieken van component 2 en 3 zoals waargenomen tijdens de observatie en de gemiddelde itemscore zoals gerapporteerd in de vragenlijst.*

	Observatielijst		Vragenlijst	
	%	Totaal aantal waargenomen technieken (aantal gemist)	M	SD
Component 2:				
‘feedback op adequaat gedrag’				
Door middel van woord of gebaar	92	176 (15)	4.17	.51
De instructie	99	280 (3)	3.89	.47
De suggestie	99	165 (1)	3.67	.49
Instructie met voordoen	100	49 (0)	3.28	.83
Instructie met voordoen en oefenen	100	14 (0)	3.06	.73
Totaal feedback op adequaat gedrag	97	684 (18)	3.62	.61
Component 3:				
‘feedback op inadequaal gedrag’				
Corrigerende instructie	85	22 (4)	3.90	.58
Gedragssuggestie na inadequaal gedrag	84	37 (7)	4.00	.69
Verkorte corrigerende instructie	100	27 (0)	3.81	.64
Corrigerend in combi met stopinstructie	86	30 (5)	4.07	.56
Totaal feedback op inadequaal gedrag	89	116 (16)	3.95	.62

M = gemiddelde itemscore; SD = standaarddeviatie

Het percentage ingezette technieken door de begeleider (vergeleken met de inzet zoals wordt verwacht vanuit de theorie) op het tweede component ‘feedback op adequaat gedrag’ en het derde component ‘feedback op inadequaal gedrag’ gemeten tijdens de observatie zijn in percentages en absolute aantallen weergegeven in Tabel 3. Beide componenten zoals gemeten in de vragenlijst worden beschreven met een gemiddelde itemscore en de standaard deviatie, waarbij een score van 3 aangeeft dat de techniek de helft van de tijd wordt ingezet, 4 meestal wel en 5 altijd.

De percentages ingezette technieken, waargenomen tijdens de observatie, gericht op ‘feedback op adequaat gedrag’ liggen tussen de 92-100% en gericht op ‘inadequaal gedrag’ tussen de 84-100%. De technieken zoals deze in de training worden gegeven zijn ten tijde van de observatie dus op het juiste moment ingezet zoals beschreven.

De inschatting van de begeleider betreft de eigen inzet van de technieken; instructie, suggestie, instructie met voordoen, voordoen en oefenen en de verkorte corrigerende instructie, geeft in de zelfrapportage een beduidend lagere score dan de inzet score die tijdens de observatie is waargenomen.

Tabel 4. *Verschillen tussen 9 mannen en 9 vrouwen op de uitvoering van GCW-technieken, op basis van zelfrapportage en observatie, getoetst met de Mann-Whitney U toets*

Item/ Schaal	Vragenlijst			Observatielijst		
	Seksse		U (p)	Seksse		U (p)
	Man	Vrouw		Man	Vrouw	
	M	M		M	M	
Inzet dagelijkse routine	11.0	8.0	27.00 (.26)	7.78	11.22	25.00 (.14)
Inzet regels en afspraken	8.11	10.89	28.00 (.30)	8.39	10.61	30.50 (.29)
Contact maken	11.5	7.5	22.50 (.11)	10.00	9.00	36.00 (.32)
Geven waarom	9.56	9.44	40.00 (1.0)	9.78	9.22	38.00 (.81)
Feedback adequaat gedrag	9.28	9.72	38.50 (.86)	9.83	9.17	37.50 (.79)
Corrigerende instructie	8.33	10.67	30.00 (.39)	6.89	12.11	17.00 (.04)
Geven gedragsalternatief	9.33	9.67	39.00 (.93)	7.89	11.11	26.00 (.19)

M = gemiddelde rangscore; U = U-waarde

Tabel 5. *Verschillen tussen 11 groepsleiders en 7 senioren op de uitvoering van GCW technieken, op basis van zelfrapportage en observatie, getoetst met de Mann-Whitney U toets*

Item/Schaal	Vragenlijst			Observatielijst		
	Functie		U (p)	Functie		U (p)
	Groeps-leiding	Senior		Groeps-leiding	Senior	
	M	M		M	M	
Inzet dagelijkse routine	9.45	9.57	38.00 (1.0)	10.18	8.43	31.00 (.46)
Inzet regels en afspraken	9.45	9.57	38.00 (1.0)	9.14	10.07	34.50 (.72)
Contact maken	10.23	8,36	30.50 (.48)	9.18	10.00	35.00 (.43)
Geven waarom	12.18*	5.29*	09.00 (.01)	8.27	11.43	25.00 (.19)
Feedback adequaat gedrag	10.14	8.50	31.50 (.54)	8.68	10.79	29.50 (.41)
Corrigerende instructie	10.45	8.00	28.00 (.38)	8.95	10.36	32.50 (.59)
Geven gedragsalternatief	11.55*	6.29*	16.00 (.04)	9.64	9.29	37.00 (.89)

M = gemiddelde rangscore; U = U-waarde, * p <.05

Tabel 6. *Verschillen 11 MBO'ers en 7 HBO'ers op de uitvoering van GCW-technieken, op basis van zelfrapportage en observatie, getoetst met de Mann-Whitney U toets*

Item/Schaal	Vragenlijst			Observatielijst		
	Opleiding		U (p)	Opleiding		U (p)
	MBO	HBO		MBO	HBO	
	M	M		M	M	
Inzet dagelijkse routine	9.45	9.57	38,00 (1.0)	9.55	9.43	38.00 (.96)
Inzet regels en afspraken	8.64	10.80	29.00 (.43)	9.14	10.07	34.50 (.66)
Contact maken	9.41	9.64	37.50 (.93)	9.18	10.00	35.00 (.43)
Geven waarom	11.00	7.14	22.00 (.15)	8.64	10.86	29.00 (.35)
Feedback adequaat gedrag	10.14	8.50	31.50 (.54)	9.27	9.86	36.00 (.82)
Corrigerende instructie	9.73	9.14	36.00 (.86)	8.82	10.57	31.00 (.50)
Geven gedragsalternatief	10.68	7.64	25.50 (.25)	9.64	9.29	37.00 (.89)

M = gemiddelde rangscore; U = U-waarde

In de Tabellen 4, 5 en 6 staan de gemiddelde rankscores voor de inzet van de technieken door de begeleider, getoetst op de verschillen tussen groepen op de variabelen sekse, functie en opleiding. Volgens de uitkomsten van de vragenlijst lijken de groepsleiders vaker de technieken in te zetten in het directe contact met de jongeren. Dit is in tegenstelling tot de observatie die hogere uitkomsten geeft bij de senior-groepsleiders. Alleen voor de variabele functie is er een significant verschil in de zelfrapportage tussen senior en groepsleiding. De groepsleiders scoren op *het geven van waaroms* ($U = 9.0, p = .01$) en *het geven van een gedragsalternatief* ($U = 16.0, p = .04$) significant hoger dan de senior-groepsleiders.

Discussie en conclusie

De instelling is in 2003 gestart met het implementeren van de CGW-methodiek op alle behandelgroepen LVB. Het strikt volgen van de regels en voorwaarden van een methodiek, oftewel een hoge programma-integriteit, is belangrijk om de effectiviteit van een interventie te onderzoeken en de kwaliteit te monitoren (Bruinsma & Konijn, 2008). De verwachting vanuit het opleidingsplan is dat alle vaste begeleiders getraind zijn in de CGW-methodiek en dat het methodische handelen in de afgelopen tien jaar volledig is geïntegreerd in de dagelijkse werkzaamheden van de begeleiders. Om na te gaan of dit echt zo is en of de implementatie van CGW-technieken daadwerkelijk waarneembaar is in het praktisch handelen door de begeleiders, is dit onderzoek verricht. De centrale vraag was: in welke mate zijn de dagelijkse routine, de huisregels, het contact maken met de jongeren, het geven van een waarom (component 1), de technieken gericht op het geven van feedback op adequaat (component 2) en op inadequaat gedrag en het aanbieden van gedragsalternatieven voor inadequaat gedrag (component 3) vanuit de methodiek-CGW geïntegreerd.

Het vormgeven aan 'het leven van alledag' worden zowel volgens de zelfrapportage als tijdens de observatie bijna altijd toegepast. Uitzondering is het 'geven van waaroms' dat ongeveer de helft van de tijd wordt ingezet. Het advies aan de organisatie is daar in de toekomst in de training meer aandacht aan te besteden. Het uitleggen waarom bepaald gedrag gewenst is bij het aanleren of ombuigen van gedrag vergroot de motivatie van de jongere om nieuw gedrag aan te leren (Rot, 2012).

Het geven van 'feedback op adequaat gedrag', door middel van woord of gebaar wordt in minstens 92% van de situaties waarin die ingezet zouden moeten worden daadwerkelijk ingezet. De instructie, de suggestie, de instructie met voorstellen en de instructie met voorstellen en oefenen worden in vrijwel alle situaties waarin die ingezet zouden moeten worden daadwerkelijk ingezet.

Het geven van 'feedback op inadequaat gedrag', met name de suggestie na inadequaat gedrag en de corrigerende instructie in combinatie met de stopinstructie wordt bijna altijd ingezet maar in verhouding iets minder frequent dan de andere technieken. De verkorte corrigerende instructie is tijdens de observatie altijd ingezet wanneer het zou moeten volgens de theorie. De technieken zoals deze in de training worden geleerd worden dus (op basis van de observatie) grotendeels en in een aantal gevallen volledig ingezet zoals bedoeld. De methodiek lijkt op juiste wijze toegepast, dit kan mogelijk bijdragen aan adequaat sociaal functioneren van de jongeren (Van der Helm & Stams, 2012).

De begeleiders zelf schatten de eigen inzet van de verschillende technieken lager in dan gemeten is tijdens de observatie. Mogelijk is het werken met de CGW-technieken in de loop der jaren bij een aantal gedragingen van de jongeren al een automatische reactie van de begeleiders geworden waardoor technieken deels onbewust worden ingezet. De begeleiders waren er niet van op de hoogte dat de observator de inzet van de technieken kwam meten. Hierdoor wordt extra inzet van de technieken door de begeleiders tijdens de observatie ten opzichte van een niet geobserveerde situatie niet verondersteld. Tijdens de observatie zijn alle ingezette technieken gemeten, er is echter niet getoetst op bewuste of onbewuste handelingen van de begeleider.

Er zijn geen significante verschillen waarneembaar in de inzet van de technieken tussen mannen en vrouwen en MBO'ers en HBO'ers. De groepsleiders geven volgens de zelfrapportage vaker uitleg aan de jongere waarom ze een instructie geven en bieden meer alternatieven aan om gewenst gedrag te vergroten. In de praktijk is gemeten dat senior-begeleider deze technieken vaker toepassen de begeleiders. Dit verschil zien we in mindere mate ook tussen de hogere score op inzet van technieken door MBO'ers versus de HBO'ers in de zelfrapportage ten opzichte van de score tijdens de observatie waarbij over het algemeen een iets hogere inzet bij de HBO'ers is waargenomen.

Een mogelijke verklaring voor dit verschil in opleidingsniveau en functieniveau is dat de meeste senioren Hbo'ers zijn, en er mogelijk sprake is van een meer kritische zelfrapportage door de hoger opgeleiden (Baarda, De Goede, & Kalmijn, 2007). Ondanks de kleine verschillen hebben de in de praktijk gemeten specifieke kenmerken van de begeleider weinig invloed op de inzet van de technieken. De begeleiders handelen op de gemeten technieken op een eenduidige wijze.

Over het algemeen kan gesteld worden dat de resultaten van dit onderzoek met voorzichtigheid geïnterpreteerd moeten worden. De onderzoeksgroep was klein, waardoor generaliseren niet mogelijk is. De lage cronbach's alpha op de subschaal voor *feedback op adequaat gedrag* geeft een zwakke interne consistentie van de schaal weer. De inhoud van de schaal is echter wel gericht op het benadrukken en vergroten van gewenst gedrag van de jongeren. Statistisch gezien is het wellicht raadzaam de subschaal te differentiëren in twee subschalen waarin één schaal de reactie op adequaat waargenomen gedrag meet, en de tweede het aanleren van nieuw, gewenst gedrag.

De grote uitval van vaste teamleden ten tijde van het onderzoek vertekent mogelijk de uitkomsten voor de adviezen aan de drie vaste teams, maar geeft wel een beeld van de inzet van de CGW-technieken ten tijde van het onderzoek. Dat er weinig significante verschillen gevonden zijn tussen het opleidingsniveau, sekse en de functie van de begeleider, is mogelijk te verklaren door de kleine onderzoeksgroep en de intensieve samenwerking tussen de teamleden onderling en met de gedragswetenschapper. Hierdoor wordt het eenduidig handelen naar de jongeren vergroot. In goed functionerende, intensief samenwerkende teams coachen de begeleiders elkaar, vaak ook in het methodische handelen (Van Oorsouw, Embregts, & Bosman, 2010).

Een andere mogelijke verklaring is het bereiken van het plafondeffect. Het percentage ingezette technieken is erg hoog waardoor er weinig spreiding is, hierdoor is het nauwelijks mogelijk om verschillen waar te nemen. Mogelijke oplossingen hiervoor kunnen zijn: het vergroten van de onderzoeksgroep en de technieken zoals opgenomen in de observatielijst gedetailleerder uit te werken en te scoren. Eventuele onderliggende verschillen worden dan beter zichtbaar.

Vervolgonderzoek met een grotere onderzoeksgroep, meerdere observatiemomenten en een meer gedifferentieerde en gedetailleerde observatie- en vragenlijst wordt aanbevolen om betrouwbaarheid en validiteit over de mate van inzet van de technieken te vergroten. Dit maakt ook generalisatie naar andere instellingen dan de onderzochte OBC mogelijk. Het meten van de gegevens uit de vragenlijst kan mogelijk worden herzien in de subschaal *feedback op adequaat gedrag*. Deze subschaal heeft een te lage cronbach's alpha. De overige subschalen kunnen statistisch gezien worden versterkt door vragen meer te differentiëren waardoor het gemeten concept nog duidelijker wordt gekaderd en de cronbach's alpha verhoogd. Hierdoor kan de vragenlijsten ook gebruikt worden voor adviezen op het individueel niveau van de begeleider (Field, 2013).

Het huidige onderzoek heeft een eerste indruk gegeven van de uitvoering van de CGW-technieken in het onderzochte OBC. De technieken worden door de begeleiders grotendeels ingezet in het werken met de jongeren zoals geleerd in de training. De implementatie van de theorie in de praktijk lijkt daarmee geslaagd. De voortgang van het scholingsprogramma, met inachtneming van de aanbeveling om extra aandacht te besteden aan de techniek 'het geven van waaroms' tijdens de training, kan worden voortgezet.

Referenties

- Ackerman, S. J., & Hilsenroth, M. J. (2003). A review of therapist characteristics and techniques positively impacting the therapeutic alliance. *Clinical Psychology Review, 23*(1), 1-33. doi:10.1016/S0272-7358(02)00146-0
- Allen, D., & Tynan, H. (2000). Responding to aggressive behaviour: Impact of training on staff members knowledge and confidence. *Mental Retardation, 38*, 97-104. doi:10.1352/0047-6765(2000)038<0097:RTABIO>2.0.CO;2
- Baarda, D. B., Goede, M. P. M. de, & Kalmijn, M. (2007). *Basisboek enquêteren*. Groningen: Wolters-Noordhoff.
- Baarda, D.B., Goede, M. P. M. de, & Teunissen, J. (2001). *Basisboek kwalitatief onderzoek*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Bruinsma, W., & Konijn, C. (2008). Antwoord op veel gestelde vragen over effectiviteit. *Jeugd en Co kennis, 2*(3), 17-23.
- Commissie Testaangelegenheden Nederland. (2001). *Beoordelingssysteem voor de kwaliteit van test*. Zaandijk: Heijnis & Schipper.
- Douma, J. (2011). *Handreiking pedagogisch klimaat. Een praktijktheoretische beschrijving van een goed pedagogisch klimaat in de residentiële zorg voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking*. Utrecht: Landelijk Kennis Centrum LVB/Vereniging Orthopedagogische Behandelcentra.
- Embregts, P. J. C. M., Didden, R., Huitink, C., & Schreuder, N. (2009). Contextual variables affecting aggressive behaviour in individuals with mild intellectual disabilities who live in a residential facility. *Journal of Intellectual Disability Research, 53*, 255-264. doi:10.1111/j.1365-2788.2008.01132.x
- Field, A. (2013). *Discovering Statistics Using SPSS*. London: Sage Publications.
- Harder, A.T., Knorth, E.J., & Kalverboer, M.E. (2013). A secure base? The adolescent staff relationship in secure residential youth care. *Child and Family Social Work, 18*, 305-317. doi:10.1111/j.1365-2206.2012.00846.x
- Hastings, R. P. (1997). Measuring staff perceptions of challenging behaviour: The challenging behaviour attributions scale (CHABA). *Journal of Intellectual Disability Research, 41*, 495-501. doi:10.1111/j.1365-2788.1997.tb00742.x

- Helm, G. H. P. van der, Boekee, I., Stams, G. J. J. M., & Laan, P. H. van der (2011). Fear is the key. Keeping the delicate balance between flexibility and control in a Dutch youth prison. *Journal of Children's Services*, 6, 248-263. doi:10.10108/17466661111190947.
- Helm, G. H. P. van der, & Stams G. J. J. M. (2012). Conflict and coping by clients and group workers in secure residential facilities. In Oei, K. T. I., & Groenhuijsen, M. S. (Eds.), *Progression in forensic psychiatry: About boundaries* (pp. 553-564). Deventer: Kluwer.
- Helm, G. H. P. van der, Stams, G. J. J. M. van der, Stel, J. C., Langen, M. A. M. van, & Laan, P. H. van der. (2011). Group climate and empathy in a sample of incarcerated boys. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*. 56, 1149-1160. doi:10.1177/0306624X11421649
- Iarocci, G., & Petrill, S. A. (2012). Behavioral genetics, genomics, intelligence, and mental retardation. In Burack, J. A., Hodapp, R. M., Iarocci, G., & Zigler, E. (Eds.), *The Oxford handbook of intellectual disability and development* (pp. 13-29). New York: Oxford University Press.
- Jongepier, N., Struijk, M., & Helm, P. van der. (2010). Pedagogisch handelen in de residentiële zorg: Zes uitgangspunten voor een goed pedagogisch klimaat. *Jeugd en Co kennis*, 4(1), 9-18.
- Knorth, E. J., Harder, A. T., Huygen, A. M. N., Kalverboer, M. E., & Zandbergen, T. (2010). Residential youth care and treatment research: Care workers as key factors in outcomes? *International Journal of Child and Family Welfare*, 13(1-2), 49-67. doi:10.1016/j.chilyouth.2014.08.020
- Moonen, X., & Verstegen, D. (2006). LVG-Jeugd met ernstige gedragsproblematiek in de verbinding van praktijk en wetgeving. *Onderzoek & Praktijk*, 4(1), 23-34.
- Oorsouw, W. M. W. J. van, Embregts, P. J. C. M., & Bosman, A. M. T. (2010). Een scholing voor begeleiders: Toename van kennis over gedragsproblemen en verbetering van fysieke interventie technieken. *NTZ-Nederlands Tijdschrift voor de Zorg aan Verstandelijk gehandicapten*, 37(1), 3-17. Gevonden op <https://pure.uvt.nl/portal/en/publications/een-scholing-voor-begeleiders-toename-van-kennis-over-gedragsproblemen-en-verbetering-van-fysieke-technieken>.

- Pauly, S., & Groenen, P. (2010). Jongeren met LVB-problematiek gemotiveerd in de ontwikkeling. *Onderzoek & praktijk, Tijdschrift voor de LVG-zorg*, 8(2), 14-20.
- Rot, E. J. W. (2013). *Handreiking Balans in Beeld. Jongeren met een licht verstandelijke beperking uitdagen, zonder hen te overvragen of ondervragen*. Gevonden op <http://www.kennispleingehandicaptensector.nl/balansinbeeld>.
- Schalock, R. L., Borthwick-Duffy, S., Braidley, V., Buntinx, W., Coulter, D.L., Craig, P., Gomez, S.C., et al. (2010). *Intellectual disability: Definition, Classification and Systems of Supports*. Washington, DC: American Association on Intellectual and Developmental disabilities
- Shirk, S. R., & Karver, M. (2003). Prediction of treatment outcome from relationship variables in child and adolescent therapy: A meta-analytic review. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 71, 452-464.
doi:10.1037/0022006X.71.3.452
- Slot, N. W., & Spanjaard, H. J. M. (2009). *Competentievergroting in de residentiële jeugdzorg. Hulpverlening voor kinderen en jongeren in tehuizen*. Baarn: Thieme Meulenhof.
- Swart, J.J.W. de, Broek, H. van den, Stams, G. J. J. M., Asscher, J. J., Laan, P. H. van der, Holsbrink-Engels, G.A., & Helm, G. H. P. van der. (2012). The effectiveness of institutional youth care over the past three decades: A meta-analysis. *Children and Youth Services Review*, 34(9), 1818-1824.
doi:10.1016/j.chilyouth.2012.05.015
- Tijmstra, J., & Boeije, H. (2011). *Wetenschapsfilosofie in de context van de sociale wetenschappen*. Den Haag: Boom Lemma uitgevers.
- Yperen, T. van, & Veerman, J. W. (2008). Zicht op effectiviteit. *Handboek voor praktijk gestuurd effectonderzoek in de jeugdzorg*. Delft: Uitgeverij Eburon.
- Verstegen, D. (2005). Zorg voor mensen met een lichte verstandelijke handicap met meervoudige problematiek. *Onderzoek en praktijk*, 1, 5-8.
- Willems, A., & Embregts, P. (2011). Uitdagende relaties: Werken met de omgangsstijlen van begeleiders met behulp van de SIG-B. *Onderzoek en praktijk*, 9(2), 46-53.
- Wit, M. de, Moonen, X., & Douma, J. (2011). *Richtlijn Effectieve Interventies LVB: Aanbevelingen voor het ontwikkelen, aanpassen en uitvoeren van gedrag*

veranderende interventies voor jeugdigen met een licht verstandelijke beperking.

Utrecht: Landelijk Kenniscentrum LVB.

Bijlage 1: Gebeurtenissen in de dagelijkse routine die worden geobserveerd.

17:15	Middag afsluiten	In de zithoek gaan zitten en vertellen hoe de middag was.	*Jongeren uit laten praten. *Op je beurt wachten. *Vertellen over de middag.	Om de middag even door te spreken.
17:25	Handen wassen	Om de beurt worden de handen in de keuken gewassen en gaat iedereen aan tafel zitten.	* Handen wassen * Op je eigen plaats aan tafel gaan zitten.	Zodat je met schone handen gaat eten en niet ziek kan worden.
17:30	Aan tafel gaan zitten.	Er wordt met een momentje stilte begonnen.	* Eerbiedig zitten. * Moment van stilte.	Ruimte en respect voor degene die willen bidden
17:35	Maaltijd beginnen.	Het eten wordt opgeschapt. Als iedereen eten heeft beginnen we met eten.	* Op je beurt wachten. * Netjes eten. * Keuzes maken. * Overleggen met/vragen aan anderen. * Evt. deelname aan een tafelgesprek.	Om energie op te doen voor de avond.
	Medicatie	Medicatie wordt uitgedeeld.	* Medicatie innemen.	Om de dag goed door te komen.
18:00	Toetje	Het toetje wordt uitgedeeld (aan degene die hun eerste bord leeg hebben gegeten).	* Op je beurt wachten. * Netjes eten. * Keuzes maken. * Overleggen met/vragen aan anderen.	Omdat het lekker is.

			* Evt. deelname aan een tafelgesprek.	
18:00	Afspraken maken	Tijdens het toetje eten worden er afspraken gemaakt voor de avond.	* Weten wat je wil en kan doen. * Afspraken maken. * Op je beurt wachten. * Klokkijken.	Zodat je weet wat je de avond gaat doen.
18:10	Maaltijd afsluiten.	Er wordt met een momentje stilte geëindigd.	* Eerbiedig zitten. * Moment van stilte.	Ruimte en respect voor degene die willen bidden
18:15	Avond taken (zie takenlijst op het prikbord, in het weekend worden deze zelf verdeeld)	De avond taken worden uitgevoerd.	* Afruimen. * Spoelen & inruimen. * Vegen & dweilen. * Wc's schoonmaken.	Zodat de Meerkoet weer netjes is.

Bijlage 2. Observatielijst component 1. Technieken betreffende ‘het leven van alledag’, gemeten op een vijfpuntschaal.

Score Lijst Observatie

Naam groepsleider:

Datum: •

Aantal aanwezige jongeren:

Gebeurtenis in de dagelijkse routine:

Avond maaltijd afsluiten middag 17.15 t/m uitvoeren taken 18.30 uur.

Lunch afsluiten ochtend 12.45 t/m uitvoeren van de taken 14.00 uur.

Volgt de dagelijkse routine

Constant *grootste gedeelte wel* *helpt v. d. tijd niet* *grootste gedeelte niet*
N.V.T.

Volgt de groepsregels en afspraken

Constant *grootste gedeelte wel* *helpt v. d. tijd niet* *grootste gedeelte niet*
N.V.T.

Maakt eerst contact bij aanvang instructie of feedback

Constant *grootste gedeelte wel* *helpt v. d. tijd niet* *grootste gedeelte niet*
N.V.T.

Formuleert waarom in het belang van de jongere

Constant *grootste gedeelte wel* *helpt v. d. tijd niet* *grootste gedeelte niet*
N.V.T.

Biedt actief ondersteuning om de individuele werkpunten/leerdoelen te versterken:

Constant *grootste gedeelte wel* *helpt v. d. tijd niet* *grootste gedeelte niet*
N.V.T.

Bijlage 2b. Observatie/turflijst Component 2 en 3, betreffende ‘feedback op adequaat gedrag en ‘feedback op inadequaar gedrag’.

Tijdens de maaltijd

Feedback op adequaat, gewenst gedrag (d.m.v. woord of gebaar)

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de Suggestie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie met voordoen

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie met voordoen en oefenen

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de corrigerende instructie na inadequaar gedrag

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de gedragssuggestie na inadequaar gedrag

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de verkorte corrigerende instructie na inadequaar *gedrag*

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

Maakt gebruik van de verkorte corrigerende instructie in combinatie met de stop instructie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

Afsluiten maaltijd, afspraken maken, taken uitvoeren

Feedback op adequaat, gewenst gedrag (d.m.v. woord of gebaar)

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de Suggestie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie met voordoen

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de instructie met voordoen en oefenen

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de corrigerende instructie na inadequaat gedrag

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de gedragsuggestie na inadequaat gedrag

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

de verkorte corrigerende instructie na inadequaat *gedrag*

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

Maakt gebruik van de verkorte corrigerende instructie in combinatie met de stop instructie

Gezien:	Niet gezien wel gewenst:
----------------	---------------------------------

Bijlage 2c: Uitleg meetconstructen observatielijst:

- **Volgt de dagelijkse routine** zoals deze staat omschreven.
- Hanteert **de groepsregels en afspraken** zoals deze zijn opgesteld.
- Biedt **actief ondersteuning** aan de jongere om de **individuele werkpunten/leerdoelen te versterken**.
- Maakt **eerst contact** voordat hij/zij de jongere een instructie of feedback geeft.
- **Formuleert een waarom in het belang van de jongere:** positief geformuleerd, kort en bondig, betrekking op het adequate alternatieve gedrag, passen in de belevingswereld en sluiten aan bij het belang van de jongere.
- Geeft **feedback op adequaat, gewenst gedrag** d.m.v. woord of gebaar.
- Maakt gebruik van **de instructie:** Maak contact, benoem het adequate gedrag in de situatie, geef een waarom en ga na of de jongere het heeft begrepen.
- **Maakt gebruik van de suggestie:** Maak contact, vraag of zeg concreet wat goed zou zijn in deze situatie, vraag waarom dit adequaat is en wat het voordeel is, ga na of de jongere hier iets aan heeft.
- Maakt gebruik van **de instructie met voordoen:** Maak contact, doe het gedrag voor, vraag aan het kind wat het gezien heeft, vul zo nodig aan en schrijf eventueel de stappen op, geef een waarom voor het adequate gedrag, bespreek waar en wanneer de vaardigheid gebruik kan worden.
- Maakt gebruik van **de instructie met voordoen en oefenen:** Maak contact, doe het gedrag voor, vraag aan het kind wat het gezien heeft, vul zo nodig aan en schrijf eventueel de stappen op, geef een waarom voor het adequate gedrag, laat de jongere het oefenen (nadoen), geef feedback op het oefenen, bespreek waar en wanneer de vaardigheid gebruikt kan worden.
- **Maakt gebruik van de corrigerende instructie na inadequaal gedrag:** Maak contact, zeg wat de jongere wel goed doet/ maak een inleidende opmerking, zeg wat de jongere niet goed doet of nalaat, noem concreet het adequate gedrag in de situatie, zeg waarom dit wenselijk is, sluit af.
- **Maakt gebruik van de gedragssuggestie na inadequaal gedrag:** Maak een positieve en stimulerende opmerking, benoem concreet wat goed was, zeg concreet wat de jongere minder/niet goed deed, vraag naar een alternatief of geef een suggestie voor wat beter zou zijn in deze situatie, vraag wat dit alternatief zou kunnen opleveren en geef aan waarom dit beter is, ga na of de jongere er iets mee kan.
- Maakt gebruik van de **verkorte corrigerende instructie na inadequaal gedrag:** Maak/houd contact, benoem concreet het gewenste gedrag, zeg waarom dit gewenst is, sluit af en geef feedback op elke stap in de gewenste richting.
- Maakt gebruik van de **verkorte corrigerende instructie in combinatie met de stop instructie:** Maak/houd contact, zeg dat de jongere moet stoppen met inadequaal gedrag, benoem concreet het gewenste gedrag, zeg waarom dit gewenst is, sluit af en geef feedback op elke stap in de gewenste richting.

Bijlage 3. Vragenlijst groepsleiding.

Vragenlijst groepsleiding over toepassen technieken Competentiegericht Werken

De gegeven antwoorden worden uitsluitend gebruikt voor het thesisonderzoek over het gebruik van de dagelijkse routine, regels en afspraken en de inzet van de technieken vanuit de CGW in het dagelijkse werken op de leefgroep. De antwoorden worden anoniem verwerkt en niet vrijgegeven of gebruikt voor andere doeleinden. Vanaf vraag 16 wordt er met behulp van stellingen gemeten hoe jij op dit moment ervaart dat de gevraagde middelen worden ingezet op de leefgroep.

Datum vandaag: _____

Naam: _____

Geslacht: Man Vrouw

Leeftijd: _____ jaar

Functie: _____

Contracturen (per week): _____ uur

Dienstverband (vast voor deze locatie of invalpool): _____

Aantal jaren werkzaam voor 's Heeren Loo: _____ jaar

Aantal jaren werkzaam met LVB-jongeren: _____ jaar

Aantal jaren werkzaam op de driemilieusvoorziening: _____ jaar

In welk jaar heb je de eerste basiscursus Competentiegericht Werken gevolgd: _____

Laatst opfrustraining CGW gevolgd in:

2011 2012 2013 2014 Niet

Hoogst afgeronde opleiding (diploma behaald). Kruis aan wat op jou van toepassing is en geef aan om welke opleiding het ging:

Mbo-niveau 3, namelijk _____

Mbo-niveau 4, namelijk _____

Hbo, namelijk: _____

Universiteit, namelijk: _____

Anders, namelijk: _____

De volgende vragen gaan over de mate waarin jij de basisvaardigheden vanuit de CGW-methodiek in het dagelijkse handelen op de leefgroep inzet:

1. De dagelijkse routine volgen zoals deze staat omschreven, doe ik:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

2. Hanteren van de groepsregels en afspraken zoals deze zijn opgesteld, doe ik:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

3. Ik weet op welke individuele werkpunten de jongere gescoord wordt:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

4. Ik bied Ondersteuning aan de jongere om de individuele werkpunten/leerdoelen te versterken:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

5. Ik maak eerst contact voordat ik de jongere een instructie of feedback geef:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

6. Het formuleren van de waarom in het belang van de jongere (positief geformuleerd, kort en bondig, betrekking op het adequate alternatieve gedrag, passen in de belevingswereld en sluiten aan bij het belang van de jongere) doe ik:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

De nu volgende vragen gaan over het inzetten van de technieken vanuit het CGW. De stappen die bij de technieken horen worden maar één keer bevraagd om herhaling te voorkomen. De vragen lees je als een vervolg op de bovenstaande vragen.

7. Feedback op adequaat, gewenst gedrag (d.m.v. woord of gebaar) geef ik:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

8. Gebruik maken van de instructie

a) Ik benoem het adequate gedrag in de situatie:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik geef een waarom in het belang van de jongere:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik ga na of de jongere het heeft begrepen:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

9. Inzetten van de suggestie

a) Ik vraag of zeg concreet wat goed zou zijn in deze situatie:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik vraag waarom dit adequaat is en wat het voordeel is:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik ga na of de jongere hier iets aan heeft:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

10. Inzetten van de instructie met voordoen

a) Ik doe het gewenste gedrag voor:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik vraag aan de jongere wat het gezien heeft:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik vul zo nodig aan en schrijf eventueel de stappen op:

- Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

d) Ik geef een waarom voor het adequate gedrag:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel /niet Meestal niet Nooit

e) Ik bespreek waar en wanneer de vaardigheid gebruikt kan worden:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal Nooit

11. Inzetten van de instructie met voordoen en oefenen

a) Ik laat de jongere de instructie oefenen (nadoen):

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik geef feedback op het oefenen, bespreek waar en wanneer de vaardigheid gebruikt kan worden:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

12. Inzetten van de corrigerende instructie na inadequaar gedrag

a) Ik zeg wat de jongere wel goed doet/maak een inleidende opmerking:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik zeg wat de jongere niet goed doet of nalaat:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik noem concreet het adequate gedrag in de situatie:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

d) Ik zeg waarom dit (adequate gedrag) wenselijk is:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

13. Inzetten van de gedragssuggestie na inadequaar gedrag

a) Ik vraag naar een alternatief of geef een suggestie voor wat beter zou zijn in deze situatie:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik vraag wat dit alternatief zou kunnen opleveren:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik geef aan waarom dit beter is:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

d) Ik ga na of de jongere iets met het alternatief kan:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

14. Inzetten van de verkorte corrigerende instructie na inadequaar gedrag

a) Ik benoem concreet het gewenste gedrag:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik zeg waarom dit gewenst is:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik geef feedback op elke stap in de gewenste richting:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

15. Gebruik maken van de stopinstructie totdat de jongere klaar is voor de vervolginstructie

a) Ik zeg dat de jongere moet stoppen met inadequaaf gedrag:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

b) Ik benoem concreet het gewenste gedrag, zeg waarom dit gewenst is:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

c) Ik sluit af en geef feedback op elke stap in de gewenste richting:

Altijd Bijna altijd De helft v.d. tijd wel/niet Meestal niet Nooit

16. In welke mate ben je het eens met de volgende stellingen over de werksituatie? Kruis het antwoord aan dat het meest op jouw situatie van toepassing is.

a) De dagelijkse routine op de groep waar ik werk wordt consequent uitgevoerd zoals we hebben afgesproken:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

b) De regels en afspraken op de groep waar ik werk zijn up to date:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

c) De technieken voor het reageren op adequaaf gedrag worden door het hele team toegepast:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

d) De technieken voor het reageren op inadequaaf gedrag worden door het hele team toegepast:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

e) De dagelijkse routine, regels en afspraken worden met regelmaat besproken en geactualiseerd op teamniveau:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

f) De CGW-methodiek geeft handvaten voor het pedagogische handelen op de leefgroep:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

g) Door het gebruik van de CGW-methodiek is het makkelijker op een lijn te handelen met de collega's:

Helemaal mee eens Vooral mee eens niet mee eens/niet mee oneens Vooral mee oneens Helemaal mee oneens

h) Hoe vaak worden de technieken vanuit de CGW-methodiek per jaar geoefend met het team:

4 x per jaar 3 x per jaar 2 x per jaar 1 x per jaar Niet